

DARLLEN

CC7

Enw cyntaf _____

Cyfenw _____

Ysgol _____

Dosbarth _____

Dyddiad geni ○○ ○○ ○○○○

Dyddiad y prawf ○○ ○○ 2019

Cyfanswm y sgôr (uchafswm 40)

177579

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

Cwestiynau ymarfer

Yn y llyfryn hwn, mae nifer o gwestiynau i chi eu hateb mewn ffyrdd gwahanol. Dyma rai cwestiynau ymarfer a fydd yn dangos i chi sut i ateb y gwahanol gwestiynau sydd yn y prawf. Bydd y cyfarwyddiadau yn dweud wrthoch chi beth i'w wneud. I ddechrau, darllenwch y darn darllen sydd yn y bocs isod.

Pan ddeffrodd Gareth, roedd yr haul yn llifo drwy'r bwlch yn y llenni. Edrychodd ar y cloc. Wyth o'r gloch! Cofiodd yn sydyn mai heddiw oedd diwrnod cyntaf gwyliau'r haf. Haf hir, heulog o'i flaen. Ond roedd Rhys yn mynd ar wyliau i Ffrainc gyda'i deulu, Siôn yn mynd i Aberaeron at ei fodryb am bythefnos, Gwyn wedi'i ddewis i fynd ar gwrs pêl-droed, a Jac yn gweithio ar fferm y teulu. Roedd hi'n mynd i fod yn haf hir, unig i Gareth.

Llusgodd ei hun i'r ystafell ymolchi a thafllu ychydig o ddŵr ar ei wyneb, cyn mynd i lawr y grisiau am frechwast. Roedd ei dad wedi gadael am yr ysbyty cyn i Gareth ddeffro. Rhoi ei bag yn y car oedd ei fam.

"Mae dy dad wedi mynd i'r gwaith ers oriau, Gareth. Dw i'n cychwyn am y swyddfa. Mae cinio'n barod i ti yn yr oergell. Wela i di tua pedwar. Mwynha."

a Ble roedd mam Gareth yn gweithio?

ar fferm

yn Aberaeron

mewn swyddfa

mewn ysbyty

Ticiwch 1.

Awgrym: Gwiriwch sawl ateb sydd ei angen.

b Edrychwch ar y geiriau yn y blwch hwn.

Awgrym: Gwiriwch sawl gair sydd angen ei danlinellu.

Tanlinellwch 2 air sy'n awgrymu na fydd Gareth yn mwynhau ei wyliau.

Ond roedd Rhys yn mynd ar wyliau i Ffrainc gyda'i deulu, Siôn yn mynd i Aberaeron at ei fodryb am bythefnos, Gwyn wedi'i ddewis i fynd ar gwrs pêl-droed, a Jac yn gweithio ar fferm y teulu. Roedd hi'n mynd i fod yn haf hir, unig i Gareth.

Awgrym: Os ydych chi'n gwneud camgymeriad ac eisiau newid eich ateb, dylech chi ddileu'r ateb cyntaf yn llwyr cyn tynnu llinell newydd.

c **Dewiswch a chopiwch 1** gair i nodi un o'r pethau welodd Gareth o'i wely.

Awgrym: Dylech chi edrych eto ar y stori i ddod o hyd i'r ateb.

ch Ticiwch **cywir** neu **anghywir** ar gyfer pob brawddeg.

	Cywir	Anghywir
Roedd llawer o gwmni gan Gareth.		
Digwyddodd y stori ar ddiwrnod olaf y gwyliau.		
Roedd hi'n ddiwrnod braf.		

d Rhowch y digwyddiadau hyn yn nhrefn amser, o 1 i 5.
Mae un wedi'i wneud yn barod i chi.

Gareth yn rhoi dŵr ar ei wyneb.

Mam Gareth yn cychwyn am y gwaith.

Gareth yn deffro.

Gareth yn edrych ar y cloc.

Tad Gareth yn mynd i'w waith.

dd Tynnwch 3 llinell i ddangos sut roedd ffrindiau Gareth yn treulio wythnosau cyntaf y gwyliau.

ymweld â'i fodryb

Gwyn

cwrs pêl-droed

Rhys

gwyliau teuluol

Siôn

STOPIWCH

Arhoswch am ganiatâd cyn dechrau gweithio ar dudalen 4.

Yn y llyfryn hwn mae tri darn i chi eu darllen a bydd angen i chi ateb cwestiynau ar bob un. Darllenwch y darn cyntaf yn ofalus cyn dechrau ateb y cwestiynau ar y darn. Yna darllenwch yr ail ddarn cyn ateb y cwestiynau, ac yn y blaen.

Dylech chi weithio drwy'r llyfryn, hyd at ddiwedd tudalen 19, gan stopio pan fydd rhywun yn dweud wrthoch chi am wneud hynny. Cewch gyfeirio at y testun pan fydd angen.

Mae gennych chi hyd at 60 munud i wneud y prawf.

Diogelu'r draenog

Dyma gyfweiliad gyda Sarah Worth o Fangor, sydd wedi ymateb i'r newyddion bod draenogod mewn perygl drwy helpu'r creaduriaid bach pigog.

Ers pryd mae gennych chi ddiddordeb mewn draenogod?

Ers mis Rhagfyr 2013, pan wnes i ddarganfod bod un o'n creaduriaid gwyllt mwyaf hoffus mewn perygl o ddiflannu am byth. Yn ôl yr amcangyfrifon, roedd dros 30 miliwn o ddraenogod yng ngwledydd Prydain yn y 1950au, ond mae llai na miliwn ar ôl heddiw, meddai'r arbenigwyr. Dw i wedi cymryd diddordeb mewn draenogod ers hynny.

Beth sy'n gyfrifol am y dirywiad?

Mae sawl rheswm, gan gynnwys colli cynefin, mwy o draffig ar ein ffyrdd, a garddwyr yn cadw eu gerddi yn rhy daclus ac yn defnyddio cemegion.

Beth ydych chi wedi'i wneud i'w helpu?

Ar ôl cael fy nychryn gan y bygythiad i'r draenog, mi wnes i adduned blwyddyn newydd i wneud rhywbeth i helpu'r creadur eiconig yma. Ym mis Ionawr 2014, cysylltais i â Chymdeithas Diogelu'r Draenog i ofyn beth allwn i ei wneud i helpu. I ddechrau, dyma nhw'n awgrymu fy mod i'n hyfforddi i fod yn wirfoddolwr sy'n helpu i achub a gwella draenogod. Felly, mi wnes i gwrs i ddysgu sut i roi cymorth cyntaf a gofal i ddraenogod. Ers hynny, mae fy nghartref wedi dod yn ysbyty i ddraenogod gwyllt.

Fel gwirfoddolwr, dw i'n dod â draenogod sy'n sâl neu sydd wedi brifo, neu ddraenogod bach amddifad i fy nghartref ac yn gofalu amdany'n nhw nes eu bod nhw'n barod i gael eu rhyddhau yn ôl i'w cynefin gwyllt.

Sut ydych chi'n gwybod bod angen help ar ddraenog?

Creaduriaid y nos yw draenogod a dylen nhw ddim bod allan yn ystod y dydd. Os gwelwch chi ddraenog yng ngolau dydd, mae angen rhoi sylw iddo. Yn amlwg, mae'n rhaid i unrhyw ddraenog sydd wedi'i anafu weld milfeddyg neu fynd i ysbyty bywyd gwyllt mor fuan â phosibl.

Oeddech chi'n gwybod?

- Ar gyfartaledd, mae tua 6,000 o bigau ar ddraenog llawn dwf.
- Tua 25mm yw hyd y pigau.
- Mae oedolyn iach yn pwyso tua 900 gram.
- Mae draenogod yn cerdded am filltiroedd bob nos ar gyflymder o tua 6 milltir yr awr.
- Mae tua 10,000 o ddraenogod yn cael eu lladd ar y ffyrdd bob blwyddyn.
- Dylech chi byth roi llaeth* i ddraenogod am nad ydyn nhw'n gallu treulio lactos a gallai eu gwneud nhw'n sâl iawn.
- Rhwng mis Tachwedd a chanol mis Mawrth bydd draenogod yn gaeafgysgu mewn pentyrrau o ddail neu frigau.
- Mae pobl yn galw draenogod yn 'ffrind y garddwr' oherwydd eu bod nhw'n bwyta malwod, chwilog a lindys sy'n gwneud niwed i blanhigion.
- Gall garddwyr helpu ac amddiffyn draenogod trwy chwilio amdany'n nhw cyn defnyddio peiriannau garddio neu gynnu coelcerth. Trwy adael bwllch mewn ffensys a gadael lle o dan giatiau mae modd sicrhau bod draenogod yn gallu teithio drwy'r ardd.

* llaeth – llefrith

1 Ticiwch **cywir** neu **anghywir** ar gyfer pob brawddeg.

	Cywir	Anghywir
Yn y 1950au, roedd llai na miliwn o ddraenogod yng ngwledydd Prydain.		
Mae Sarah Worth wedi gwneud rhywbeth i helpu draenogod.		
Y peth cyntaf wnaeth Sarah Worth oedd agor ysbyty i ddraenogod.		
Mae Sarah Worth yn gadael i'r draenogod fynd yn ôl i'r gwylt wedi iddyn nhw wella.		
Mae'n anghyffredin gweld draenogod allan yn y dydd.		

2 Rhowch y digwyddiadau hyn ym mywyd Sarah Worth o Fangor yn eu trefn, o 1 i 5. Mae un wedi'i wneud yn barod i chi.

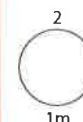
gwneud adduned blwyddyn newydd i helpu draenogod

dysgu sut i roi cymorth cyntaf i ddraenogod a gofalu amdany'n nhw

deall bod perygl y bydd draenogod yn diflannu

agor ysbyty i ddraenogod yn ei chartref

cysylltu â Chymdeithas Diogelu'r Draenog

3 Pa resymau sy'n cael eu nodi yn y darn i egluro pam mae llai o ddraenogod erbyn hyn?

Ticiwch 3.

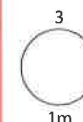
mwy o geir ar y ffordd

pobl yn cadw eu gerddi'n daclus

anifeiliaid yn ymosod arny'n nhw

defnyddio cemegion i reoli pryfed

garddwyr yn eu lladd

trosodd

CYFANSWM

4 Dyma gopi o'r darn.

Labelwch bob saeth i ddangos beth mae'r awdur yn ei ddefnyddio i wneud yr wybodaeth yn hawdd i'w darganfod.

A – pwyntiau bwled

B – is-bennawd

C – teitl

Ch – cwestiwn ac ateb

Diogelu'r draenog

Dyma gyfweiliad gyda Sarah Worth o Fangor, sydd wedi ymateb i'r newyddion bod draenogod mewn perygl drwy helpu'r creaduriaid bach pigog.

Ers pryd mae genych chi ddi-ddordeb mewn draenogod?
Ers mis Rhagfyr 2013, pan wnes i ddatgariad bod un o'n creaduriaid gwyllt mwyaf hoffus i'w gwneud yn ddi-ddordeb am byth. Yn ôl yr amcangyfrifon, roeddi dros 30 miliwn o ddraenogod yng ngwledydd Prydain yn y 1950au, ond mae llai na miliwn ar ôl heddiw, medda'r arbenigwr. Dw i wedi cymryd di-ddordeb mewn draenogod ers hynny.

Beth sy'n gyfrifol am y diwywiad?
Mae sawl rheswm, gan gynnwys colli cynefin, mwy o draffig ar ein ffordd, a garddwyr yn cadw eu gerddi yn rhy daclus ac yn defnyddio cemegion.

Beth ydych chi wedi'i wneud i'w helpu?
Ar ôl cael fy nychryn gan y bygythiad i'r draenog, mi wnes i adduned blaiddyn newydd i wneud rhywleth i helpu'r creadur eiconig yma. Yn mis Ionawr 2014, cysylltais i â Chymdeithas Diogelu'r Draenog i ofyn beth allwn i ei wneud i helpu. I ddechrau, dyma nhw'n awgrymu fy mod i'n hyfforddi i fod yn wirfoddolwr sy'n helpu i achub a gwella draenogod. Felly, mi wnes i gwrs i ddysgu sut i roi cymorth cyntaf a gofal i ddraenogod. Ers hynny, mae fy nghartref wedi dod yn ystyby i ddraenogod gwyllt.

Fel gwirfoddolwr, dw i'n dod â draenogod sy'n sâl neu sydd wedi brifo, neu ddraenogod bach amddifad i fy nghartref ac yn gofalu amdany'n nhw nes eu bod nhw'n barod i gael eu rhyddhau yn ôl i'w cynefin gwyllt.

Sut ydych chi'n gwybod bod angen help ar ddraenog?
Creaduriaid y nos yw draenogod a dyfen nhw ddim bod allan yn ystod y dydd. Os gwelwch chi ddraenog yng ngolau dydd, mae angen rhol sylw i'ddo. Yn amlwg, mae'n rhaid i unihyw ddraenog sydd wedi tanafu weld milfeddyg neu fynd i ystyby bywyd gwyllt mor fuan â phosibl.

Oeddech chi'n gwybod?

- Ar gyfartaledd, mae tua 6,000 o bigau ar ddraenog llawn dwf.
- Tua 25mm yw hyd y pigau.
- Mae oedolyn iach yn pwyso tua 900 gram.
- Mae draenogod yn cerdded am filiroedd bob nos ar gyflmynder o tua 6 metr yn awn.
- Mae tua 10,000 o ddraenogod yn cael eu lladd ar y ffordd bob blwyddyn.
- Dylech chi byth rol lleth* i ddraenogod am nad ydych chi'n gallu treulio lactos a gallai eu gwneud nhw'n sâl iawn.
- Rhwng mis Tachwedd a chanol mis Mawrth bydd draenogod yn gaeafgysgu mewn bentyrrau o ddail neu ffigau.
- Mae pobl yn galw draenogod yn 'ffrind y garddwr' oherwydd eu bod nhw'n bwyta malwod, chwilog a lindys sy'n gwneud niwed i blanhigion.
- Gall garddwyr helpu ac amddiffyn draenogod trwy chwilio amdany'n nhw cyn defnyddio peirannau garddio neu gynnuau coeioerth. Trwy adael bwlch mewn ffensys a gadael lle o dan gatâu mae modd sicrhau bod draenogod yn gallu teithio drwy'r ardd.

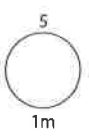
* lleth – llefrith

5 Beth sy'n fwyd naturiol i ddraenog?

Ticiwch 3.

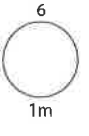
- bara
- llaeth
- malwod
- dail
- chwilog
- lindys

6 Pam mae'r draenog yn cael ei alw yn 'ffrind y garddwr'?

Ticiwch 1.

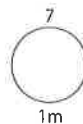
- Mae'n helpu i gadw'r ardd yn daclus.
- Mae'n casglu dail yn bentyrrau taclus.
- Mae'n bwyta creaduriaid sy'n gwneud niwed i'r ardd.
- Mae'n teithio o un ardd i'r nesaf.

7 Tynnwch 4 llinell i gysylltu'r geiriau hyn â'r ystyron.

- cynefin
- gwirfoddolwr
- coelcerth
- adduned

- rhywun sy'n helpu heb dderbyn tâl
- addewid i wneud rhywbeth arbennig
- lle mae rhywbeth yn arfer byw
- tân mawr i losgi gwastraff

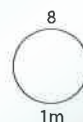

8 Yn ôl y darn, pa broblemau sy'n wynebu draenogod?

- gorfod croesi ffyrdd prysur
- anifeiliaid anwes yn bwyta eu bwyd
- gerddi yn cael eu gadael heb eu tacluso
- garddwyr yn defnyddio cemegion yn eu gerddi
- dim digon o laeth ar gael

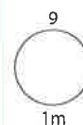
Ticiwch 2.

-
-
-
-
-

9 Darllenwch yr wybodaeth yn y blwch *Oeddech chi'n gwybod?*

Dewiswch a chopiwch y geiriau sy'n disgrifio ble bydd y draenog yn treulio misoedd y gaeaf.

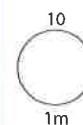
10 Dewiswch y geiriau **gorau** i gwblhau'r frawddeg. Ticiwch 1 bob tro.

Mae'n bosibl i bob un ohonon ni helpu'r draenog drwy ...

- (a) gadw'r ardd yn daclus. roi llaeth iddo.
gynnu coelcerth yn yr ardd. greu bylchau iddo allu teithio drwy'r ardd.

Os gwelwch chi ddraenog yn ystod y dydd, y peth gorau i'w wneud yw ...

- (b) rhoi pentwr o ddail drosto. edrych arno yn fanwl i weld a yw wedi brifo.
gadael llonydd iddo. galw am y milfeddyg.

trosodd

CYFANSWM

11 Ticiwch **cywir** neu **anghywir** ar gyfer pob brawddeg.

	Cywir	Anghywir
Mae gofalu am ddraenogod yn bwysig i Sarah Worth.		
Dim ond milfeddyg sy'n gallu helpu draenog sydd wedi brifo i wella.		
Dydy garddwyr ddim yn gallu helpu'r draenog.		
Mae'n bosibl na fydd draenogod yn byw yng Nghymru yn y dyfodol.		
Mae Sarah Worth yn dweud ei bod hi'n rhy hwyr i achub y draenog.		

11
2m

12 Edrychwch ar y testun yn y bocs isod.

Tanlinellwch 1 gair sy'n dangos bod Sarah Worth yn gofalu am ddraenogod ifanc sydd wedi colli eu tad a'u mam.

Fel gwirfoddolwr, dw i'n dod â draenogod sy'n sâl neu sydd wedi brifo, neu ddraenogod bach amddifad i fy nghartref ac yn gofalu amdanyn nhw nes eu bod nhw'n barod i gael eu rhyddhau yn ôl i'w cynefin gwyllt.

12
1m

13 Darllenwch ateb Sarah Worth i'r cwestiwn cyntaf eto.

Dewiswch a chopiwch y 2 air sy'n dangos bod y draenog yn anifail poblogaidd iawn.

13
1m

YSGOL CYMERAU

trosodd

CYFANSWM

Y gyfrinach

“Hwyl! Wela i chi fory!”

Camodd Ifan Hopcyn oddi ar y bus a rhoi ochenaid o ryddhad. Doedd neb wedi'i ddilyn. Safodd ar y palmant am funud fach, gan wyllo'r bus yn bustachu i fyny'r bryn. Wedi i'r bus a'r plant eraill ddiflannu o'r golwg, anadlodd yn ddwfn, a gwenu. Roedd ei ddiwrnod cyntaf yn Ysgol Cil y Deryn wedi dod i ben a doedd neb wedi amau dim.

Pan oedd yn berffaith siŵr nad oedd neb yn ei wyllo, croesodd y ffordd, a cherdded yn ei flaen nes dod at ffens bren oedd yn amgylchynu coedwig fawr. Gydag un naid uchel, llamodd dros y ffens, gan lanio – sblat – mewn pwll o fwd. Roedd ei esgidiau a'i drowsus ysgol newydd yn wlyb a mwdlyd, ond aeth yn ei flaen heb oedi dim. Ni allai wastraffu eiliad, rhag ofn i rywun ei weld. Rhedodd nerth ei draed drwy'r coed. Neidiodd dros foncyffion a chreigiau. Trodd i'r chwith wrth ymyl y dderwen hynaf yng Nghymru, nes dod at glamp o graig hirgron, yr un siâp yn union â phêl rygbi anferthol. Gan edrych yn gyflym dros ei ysgwydd, rhoddodd ei law yn ei boced i estyn y gwglach, sef allwedd electronig ddisglair. Mwythodd wyneb y graig nes dod o hyd i dwll bach siâp petryal, a gwrthiodd y gwglach i mewn iddo.

Gwiiiiich! Agorodd hollt yn y graig – un digon mawr i Ifan wasgu ei hun drwyddo. Tynnodd ei hun ymlaen nes glanio ar ei bedwar yng nghrombil tywyll y graig. Ar ôl cau'r hollt yn dynn ar ei ôl, defnyddiodd ei ffôn symudol fel fflachlamp i ddod o hyd i dwll yn y llawr, a neidiodd i mewn iddo.

“Wiiii!” gwaeddodd, wrth iddo saethu'n is ac yn is drwy'r twnnel i berfeddion y graig, yn bell o dan y ddaear. “We-hei!” meddai wedyn, wrth i'r twnnel droelli o'r chwith i'r dde ac o'r dde i'r chwith, fel neidr aflonydd. Yna, gyda swm mawr – fflop – glaniodd ar ei ben-ôl ar soffa feddal mewn ystafell olau braf. Roedd wedi cyrraedd ystafell fyw ei deulu.

“Mam! Dw i gartref!” gwaeddodd, gan sychu llwch y graig o'i lygaid.

“Wel? Sut aeth pethau?” holodd ei fam, gan ddiffodd ei chyfrifiadur a symud i eistedd wrth ei ochr ar y soffa.

“Iawn... grêt. Roedd pawb yn garedig iawn.”

“Da iawn. Wnaeth yr athrawon neu'r plant ofyn llawer o gwestiynau i ti?”

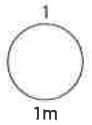
“Wel, roedd pawb eisiau gwybod o ble ro'n i'n dod – ac fe ddywedais i fod ein teulu ni wedi bod yn byw dramor, ond dy fod di a Dad wedi cael gwaith yma nawr. Dywedais ein bod ni'n byw yn un o'r tai newydd gyferbyn â'r goedwig. Welodd neb fi'n dod yma.”

“Da iawn, Ifan. Mae'n rhaid i ni fod mor ofalus. Allwn ni ddim fforddio gadael i neb ein hamau ni. Rhaid i ni gadw'r gyfrinach. Rhaid gwneud yn siŵr nad oes neb yn dod i fusnesu fan hyn.”

1 Beth yw ffurf y darn?

Ticiwch 1.

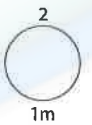
llythyr	☐
adroddiad	☐
stori	☐
araith	☐

2 Edrychwch ar y testun yn y bocs isod.

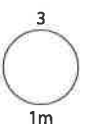
Tanlinellwch 1 gair sy'n dangos bod y bws yn cael trafferth wrth fynd yn ei flaen ar hyd y ffordd.

Camodd Ifan Hopcyn oddi ar y bws a rhoi ochenaid o ryddhad. Doedd neb wedi'i ddilyn. Safodd ar y palmant am funud fach, gan wyllo'r bws yn bustachu i fyny'r bryn. Wedi i'r bws a'r plant eraill ddiflannu o'r golwg, anadlodd yn ddwfn, a gwenu.

3 Dewiswch a chopiwch 1 ansoddair sydd yn y frawddeg isod.

"We-hei!" meddai wedyn, wrth i'r twnnel droelli o'r chwith i'r dde ac o'r dde i'r chwith, fel neidr aflonydd.

4 Tynnwch 4 llinell i gysylltu'r manylion yn y darn.

ffôn symudol

gwglach

mam Ifan

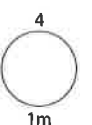
twnnel

troelli o ochr i ochr

rhoi golau

agor bwlch yn y graig

diffodd cyfrifiadur

trosodd

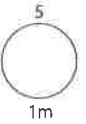
CYFANSWM

5 Edrychwch ar ddechrau'r darn darllen. Pam wnaeth yr awdur gloi'r paragraff cyntaf gyda'r frawddeg, *Roedd ei ddiwrnod cyntaf yn Ysgol Cil y Deryn wedi dod i ben a doedd neb wedi amau dim?*

Ticiwch 1.

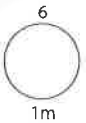
- I ddangos cymeriad Ifan.
- I ddangos sut blant sydd yn yr ysgol.
- I wneud i'r darlennydd feddwl am beth mae Ifan yn ei guddio.
- I atgoffa'r darlennydd beth sydd wedi cael ei ddweud o'r blaen.

6 Rhowch y digwyddiadau hyn yn eu trefn, o 1 i 5. Mae un wedi'i wneud yn barod i chi.

- Ifan yn neidio dros ffens
- Ifan yn gwasgu trwy hollt mewn craig
- Ifan yn croesi ffordd
- Ifan yn rhedeg trwy goedwig
- Ifan yn neidio i mewn i dwnnel

-
-
- 1
-
-

7 Ticiwch **cywir** neu **anghywir** ar gyfer pob brawddeg.

	Cywir	Anghywir
Roedd Ifan a'i deulu yn byw mewn tŷ newydd gyferbyn â'r goedwig.	☐	☐
Roedd gan Ifan ffôn symudol.	☐	☐
Roedd gan Ifan allwedd arbennig.	☐	☐
Roedd Ifan wedi cadw ei wisg ysgol yn lân.	☐	☐
Doedd mam Ifan ddim eisiau i neb ddod o hyd i'w cartref.	☐	☐

8 Ar ddiwedd y darn, mae mam Ifan yn ei ganmol. Pam?

- Roedd Ifan wedi gweithio'n dda yn yr ysgol.
- Roedd Ifan wedi rhannu eu cyfrinach.
- Doedd neb wedi gweld Ifan yn cyrraedd ei gartref.
- Roedd Ifan wedi llwyddo i ddefnyddio'r gwglach.
- Roedd Ifan wedi helpu ei dad gyda'i waith.
- Roedd Ifan wedi llwyddo i ateb cwestiynau pawb.

Ticiwch 2.

9 Dyma rannau o'r testun.
Labelwch bob saeth i ddangos pa nodweddion arddull mae'r awdur yn eu defnyddio.

A – ansoddair

B – deialog

C – onomatopeia

Ch – cymhariaeth/
cyffelybiaeth

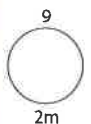
D – idiom/
dywediad

Gydag un naid uchel, llamodd dros y ffens, gan lanio – sblat – mewn pwell o fwd. Roedd ei esgidiau a'i drowsus ysgol newydd yn wlyb a mwilyd, ond aeth yn ei flaen heb oedi dim. Ni allai wastraffu eiliad, rhag ofn i rywun ei weld. Rhedodd nerth ei draed drwy'r coed. Neidiodd dros foncyffion a chreigiau . . .

Ar ôl cau'r hollt yn dynn ar ei ôl, defnyddiodd ei ffôn symudol fel fflachlamp i ddod o hyd i dwannel yn y llawr, a neidiodd i mewn iddo.

"Wiiii!" gwaeddodd, wrth iddo saethu'n is ac yn is drwy'r twannel i berfeddion y graig, yn bell o dan y ddaear. "We-hei!" meddai wedyn, wrth i'r twannel droelli o'r chwith i'r dde ac o'r dde i'r chwith, fel neidr aflonydd. Yna, gyda sŵn mawr – fflop – glaniodd ar ei ben-ôl ar sofffa feddal mewn ystafell olau braf . . .

"Mam! Dw i gartref!" gwaeddodd, gan sychu llwch y graig o'i lygaid.

trosodd

CYFANSWM

10

Dewiswch y geiriau **gorau** i gwblhau pob brawddeg. Ticiwch **1** bob tro.

Roedd Ifan wedi dweud yn yr ysgol bod y teulu wedi bod yn byw . . .

- (a) dros y môr. o dan y ddaear. yn y goedwig. ar waelod y bryn.

Er mwyn cyrraedd y tŷ lle'r oedd Ifan yn byw roedd yn rhaid mynd . . .

- (b) i ben y bryn. i ben craig anferth. i ganol y goedwig. i ymyl y palmant.

YSGOL CYMERAU

YSGOL CYMERAU

trosodd

CYFANSWM

Achub y cwm

Yn y gorffennol cafodd nifer o gymoedd Cymru eu boddi er mwyn creu cronfeydd dŵr:

1880au – Boddwyd pentref Llanwddyn, nifer o ffermydd a 1,120 erw o dir i greu cronfa ddŵr Efyrynwy er mwyn i Lerpwl gael dŵr.

Rhwng 1890 a 1952 – Adeiladwyd pum argae anferth yn nyffrynnoedd Elan a Chlaerwen ger Rhaeadr Gwy, er mwyn i Birmingham gael cyflenwad dŵr. Roedd 100 o bobl yn gorfod gadael eu cartrefi.

1965 – Boddwyd cwm Tryweryn ger y Bala er mwyn creu cronfa i gyflenwi dŵr i Lerpwl. Gorfodwyd 48 o bobl i adael pentref Capel Celyn, a chafodd yr ysgol a chapel y pentref eu chwalu.

Yn **1963** cyhoeddodd Cyngor Abertawe eu bod yn ystyried boddi Cwm Gwendraeth Fach i gael dŵr i'r ddinas. Unodd pobl y cwm mewn ymgyrch i amddiffyn eu ffermydd, eu tir a'u tai. Gwnaethon nhw'n siŵr nad oedd swyddogion y cyngor yn gallu cael mynediad i'w tir trwy gloi giatiaiu a defnyddio peiriannau i gau pob bwlch. Yn wahanol i ymgyrch Tryweryn, roedd hon yn brotest lwyddiannus. Achubwyd y cwm hwn rhag diflannu o dan ddŵr.

Dyma ran o ddyddiadur Beca oedd yn 11 oed ac yn byw yn Llangyndeyrn, Cwm Gwendraeth Fach, adeg yr ymgyrch i achub y cwm.

Dydd Gwener, 15 Mawrth 1963

Diwrnod ofnadwy. Roeddwn i mor hapus ddoe ond heddiw mae popeth ar chwâl.

Yn y *Journal* heddiw roedd e'n dweud bod Cyngor Abertawe wedi cael cyfarfod ar 21 Chwefror a'u bod nhw o ddifrif nawr yn meddwl am foddi ein cwm ni. Bydd rhyw ddynion yn dod i Llangyndeyrn i edrych ar y ffermydd a'r tir er mwyn paratoi cynllun i'w boddi nhw. Bydd wyth o ffermydd o dan ddŵr a thair ar ddeg arall yn colli cymaint o dir fel na fyddan nhw'n werth eu ffermio. Bydd Allt y Cadno yn mynd, y Wern, Limestone, Pant-teg, Ynys Faes, Torcoed Isa, Glan-yr-ynys a Llandre.

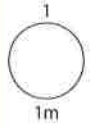
Dydyn nhw ddim yn sylweddoli y bydd popeth yn diflannu, gan gynnwys yr ysgol. Na, fydd hi ddim yn mynd dan y dŵr ond fydd yna ddim digon o blant yn byw yma i'w chadw ar agor ac mae ysgol wedi bod yn y pentref ers 1846. Fydd yr eglwys ddim yn mynd, ond fydd neb yma i fynd iddi ac mae eglwys wedi bod yn y pentref ers y chweched ganrif. Fydd capel Bethel ddim yn mynd, ond bydd y fynwent yn diflannu. Bydd afon Gwendraeth Fach yn troi'n llyn a bydd pont Allt y Cadno yn mynd gyda'r llif. Fydd yna ddim trip Ysgol Sul. Dim dramâu na chyngherddau yn y neuadd. Dim eisteddfod. Dim dawnsfeydd. Dim sgwrsio yn y post a siop Dai. Dim cymdeithasu yn nhafarndai'r Smith's a'r Farmer's. Dim pobl ifanc yn cerdded i bont Allt y Cadno fin nos. Dim canu carolau. Dim hel calennig.

Bydd yr holl bethau hyn yn diflannu ac os bydd y cwm yn cael ei foddi bydd iaith naturiol y pentref, sef y Gymraeg, yn marw.

- 1 Roedd protest pobl Cwm Gwendraeth Fach yn wahanol i brotest pobl Capel Celyn oherwydd ...

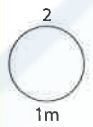
Ticiwch 1.

- roedd dyfodol y cwm mewn perygl.
- roedd hi'n llwyddiannus.
- roedd mewn gwlad wahanol.
- roedd mewn degawd gwahanol.

- 2 Darllenwch yr wybodaeth am ddyffrynnoedd Elan a Chlaerwen.

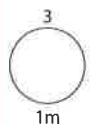
Dewiswch a **chopiwch 1** gair sy'n dangos beth gafodd ei adeiladu.

- 3 Edrychwch ar y testun yn y bocs isod.

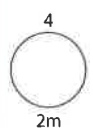
Tanlinellwch 1 gair sy'n golygu 'meddwl'.

Yn **1963** cyhoeddodd Cyngor Abertawe eu bod yn ystyried boddi Cwm Gwendraeth Fach i gael dŵr i'r ddinas. Unodd pobl y cwm mewn ymgyrch i amddiffyn eu ffermydd, eu tir a'u tai.

- 4 Ticiwch **cywir** neu **anghywir** ar gyfer pob brawddeg sy'n sôn am gynllun boddi Cwm Gwendraeth Fach.

	Cywir	Anghywir
Byddai neb ar ôl i fynd i eglwys Llangyndeyrn.		
Byddai tair ar ddeg fferm yn cael eu boddi'n llwyr.		
Byddai'r trip Ysgol Sul yn parhau.		
Byddai'r cynllun yn cael effaith ar y Gymraeg.		
Byddai bywyd y pentref yn parhau fel o'r blaen.		

trosodd

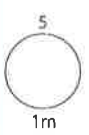
CYFANSWM

5 Edrychwch ar y testun yn y bocs isod.

Tanlinellwch 1 gair sy'n dangos bod **rhaidd** i bobl Capel Celyn symud o'u cartrefi.

1965 – Boddwyd cwm Tryweryn ger y Bala er mwyn creu cronfa i gyflenwi dŵr i Lerpwl. Gorfodwyd 48 o bobl i adael pentref Capel Celyn, a chafodd yr ysgol a chapel y pentref eu chwalu.

6 Beth wnaeth ffermwyr Llangyndeyrn, Cwm Gwendraeth Fach i gadw swyddogion Cyngor Abertawe oddi ar eu tir?

Ticiwch 2.

- gosod rhwystrau ar draws y ffordd
- cloi giatiau i'w tir
- gollwng eu cŵn yn rhydd
- gorymdeithio i'w cyfarfod
- gosod peiriannau ar draws pob mynedfa

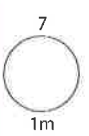

7 Beth yw ystyr y frawddeg hon?

Achubwyd y cwm hwn rhag diflannu o dan ddŵr.

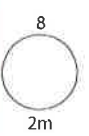
Ticiwch 1.

- Diflannodd y cwm o dan y dŵr.
- Gwnaeth y cwm achub y bobl o'r dŵr.
- Doedd y cwm ddim wedi'i foddï.
- Cafodd pobl y cwm eu hachub o'r dŵr.

8 Ticiwch i ddangos pa leoedd fyddai **yn diflannu** a pha rai fyddai **ddim yn diflannu** pe bai Cyngor Abertawe wedi boddi Cwm Gwendraeth Fach.

	Yn diflannu	Ddim yn diflannu
Pant-teg		
capel Bethel		
pont Allt y Cadno		
ysgol Llangyndeyrn		
mynwent Llangyndeyrn		

9 Tynnwch 4 llinell i gysylltu'r blychau hyn.

Capel Celyn

Elan a Chlaerwen

Llanwddyn

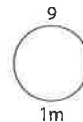
Llangyndeyrn

boddi 1,120 erw o dir

chwalu ysgol a chapel

bwriadu boddi wyth fferm

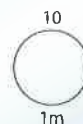
100 o bobl yn colli eu cartrefi

10 Pam roedd Beca yn meddwl bod ysgol y pentref mewn perygl?

- oherwydd bod yr adeilad yn un hen iawn
- oherwydd bod yr ysgol yn mynd i gael ei boddi
- oherwydd na fyddai digon o blant yn byw yn yr ardal
- oherwydd bod Cyngor Abertawe eisiau ei chau

Ticiwch 1.

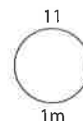

11 Bydd afon Gwendraeth Fach yn troi'n llyn a bydd pont Allt y Cadno yn mynd gyda'r llif. Fydd yna ddim trip Ysgol Sul. Dim dramâu na chyngherddau yn y neuadd. Dim eisteddfod. Dim dawnsfeydd. Dim sgwrsio yn y post a siop Dai. Dim cymdeithasu yn nhafarndai'r Smith's a'r Farmer's. Dim pobl ifanc yn cerdded i bont Allt y Cadno fin nos. Dim canu carolau. Dim hel calennig.

Pa dechnegau mae'r awdur yn eu defnyddio yn y darn hwn i bwysleisio pa mor drist fyddai boddi'r cwm?

Ticiwch 2.

- ailadrodd
- ansoddeiriau
- brawddegau byr
- cymariaethau/cyffelybiaethau
- trosiadau

Diwedd y prawf. Gwiriwch eich gwaith.

YSGOL CYMERAU

Diolchiadau

'Diogelu'r draenog' addaswyd o <http://www.bbc.co.uk/cymrufyw/34595062>

'Y gyfrinach' addaswyd o *Cyfrinach Ifan Hopcyn* gan Eiry Miles
(Gwasg Gomer, 2013) ISBN: 9781848514966

'Achub y cwm' addaswyd o *Yr Argae Haearn* gan Myrddin ap Dafydd
(Gwasg Carreg Gwalch, 2016) ISBN: 9781845275785
ac *Achub y Cwm* gan Gwen Redvers Jones (Gwasg Gomer, 2010) ISBN: 9781848511576

Mae rhannau o'r testunau hyn wedi eu cynnwys yn y prawf hwn at ddibenion yr arholiad yn unig yn unol ag Adran 32(3) y Ddeddf Hawlfraint, Dyluniadau a Phatentau 1988. Nid oes cais wedi ei wneud na hawl wedi ei roi ar gyfer unrhyw hawlfraint arall.

© Hawlfraint y Goron 2019